

RYSZARD MIKOSZ

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SZKODY
WYRZĄDZONE RUCHEM
ZAKŁADU GÓRNICZEGO

MONOGRAFIE ZAKAMYCZA

Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE

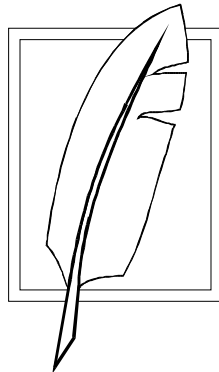
Wolters Kluwer
Polska

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SZKODY
WYRZĄDZONE RUCHEM
ZAKŁADU GÓRNICZEGO

RYSZARD MIKOSZ

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SZKODY
WYRZĄDZONE RUCHEM
ZAKŁADU GÓRNICZEGO

Stan prawny na 31 maja 2006 r.

Redakcja:
Dominika Habrat

Redakcja serii:
Alicja Pollesch

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
4 Strony Świata

© Copyright by
Kantor Wydawniczy ZAKAMYCZE
oddział Polskich Wydawnictw Profesjonalnych sp. z o.o. 2006

ISBN: 83-7444-259-X

Polskie Wydawnictwa Profesjonalne Sp. z o.o.
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Wydawnictw Książkowych i Czasopism Prawniczych
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

Redakcja Książek
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: redakcja@zakamycze.com.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Mojej Żonie

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Akty prawne.....	11
Czasopisma i zbiory dokumentów.....	12
Inne.....	12
Wstęp	13
Rozdział 1	
Uwagi wstępne	17
1.1. Wprowadzenie	17
1.2. Przedmiot i zakres prawa geologicznego i górniczego	24
1.3. Stosunek prawa geologicznego i górniczego do innych aktów normatywnych regulujących zasady korzystania z wnętrza ziemi.....	29
1.4. Przedmiot i zakres rozważań. Założenia systematyczne	40
Rozdział 2	
Odpowiedzialność za szkody wyrządzone korzystaniem z wnętrza ziemi pod rządem przepisów obowiązujących przed wejściem w życie prawa geologicznego i górniczego	45
2.1. Przepisy obowiązujące w latach 1918–1953	45
2.2. Prawo górniczne z 1953 r.....	49
2.3. Prawo geologiczne z 1960 r.....	60
2.4. Inne reżimy odpowiedzialności	63
Rozdział 3	
Prawna konstrukcja odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego	69
3.1. Uwagi wprowadzające.....	69
3.2. Kolidująca uprawnień przedsiębiorcy oraz podmiotów, którym służą uprawnienia do dóbr zagrożonych (naruszonych) ruchem zakładu górniczego.....	70

3.3. Prawne reżimy odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego	78
3.4. Ogólne zasady odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego	80
3.5. Odpowiednie stosowanie przepisów o odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego do dalszych zakresów odniesienia.....	85
Rozdział 4	
Przesłanki odpowiedzialności.....	90
4.1. Uwagi wprowadzające.....	90
4.2. Ruch zakładu górniczego	92
4.3. Szkoda.....	106
4.4. Związek przyczynowy	109
4.5. Przesłanki odpowiedzialności za szkody wyrządzone działalnością regulowaną ustawą, inną niż wydobywanie kopalin.....	113
Rozdział 5	
Podmiot odpowiedzialny za szkodę.....	118
5.1. Uwagi wprowadzające.....	118
5.2. Odpowiedzialność sprawcza	120
5.3. Odpowiedzialność przedsiębiorcy niebędącego sprawcą szkody.....	126
5.4. Odpowiedzialność Skarbu Państwa.....	141
5.5. Przypadki odpowiedzialności solidarnej.....	145
Rozdział 6	
Sposoby naprawienia szkody	149
6.1. Przesłanki wpływające na sposób naprawienia szkody	149
6.2. Przywrócenie stanu poprzedniego	156
6.3. Naprawienie szkody w gruntach rolnych i leśnych.....	163
6.4. Odszkodowanie pieniężne.....	173
Rozdział 7	
Obowiązek zapobieżenia szkodzie grożącej wskutek ruchu zakładu górniczego	179
7.1. Uwagi wprowadzające.....	179
7.2. Przesłanki odpowiedzialności za szkody grożące wskutek ruchu zakładu górniczego.....	183

7.3. Podmiot zobowiązany i uprawniony.....	188
7.4. Sposób zapobieżenia szkodzie.....	191
7.5. Niektóre zagadnienia prawa intertemporalnego	194
Rozdział 8	
Dochodzenie roszczeń o naprawę szkód wyrządzonych ruchem zakładu górniczego i zapobieganie tym szkodom.....	198
8.1. Wprowadzenie	198
8.2. Obowiązek wyczerpania postępowania ugodowego.....	202
8.3. Koszty postępowania sądowego	210
8.4. Odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu zabezpieczającym	217
8.5. Wybrane zagadnienia dotyczące trybu dochodzenia roszczeń powstałych przed wejściem w życie prawa geologicznego i górniczego	229
Rozdział 9	
Próba syntezy	235
9.1. Próba oceny obowiązującej regulacji.....	235
9.2. Uwagi <i>de lege ferenda</i>	243
Bibliografia	249

Wykaz skrótów

Akty prawne

- ABG** — ustawa górnicza z dnia 24 czerwca 1865 r. (Zbiór Ustaw 1865)
- k.c.** — ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.p.a.** — ustawa z dnia 14 czerwca 1966 r. — Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)
- k.p.c.** — ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- p.g.g.** — ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. — Prawo geologiczne i górnicze (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 z późn. zm.)
- pr. bud.** — ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. — Prawo budowlane (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 207, poz. 2016 z późn. zm.)
- pr. geol. 1960** — ustawa z dnia 16 listopada 1960 r. — Prawo geologiczne (Dz. U. Nr 52, poz. 303 z późn. zm.)
- pr. gór. 1930** — rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 listopada 1930 r. — Prawo górnicze (Dz. U. Nr 85, poz. 654 z późn. zm.)
- pr. gór. 1953** — dekret z dnia 6 maja 1953 r. — Prawo górnicze (tekst jedn. Dz. U. z 1978 r. Nr 4, poz. 12 z późn. zm.)
- pr. wodn.** — ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. — Prawo wodne (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.)
- pr. wodn. 1974** — ustawa z dnia 24 października 1974 r. — Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230 z późn. zm.)
- u.g.r.l.** — ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1266 z późn. zm.)

Czasopisma i zbiory dokumentów

- BPIÓŚwG** — Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie
Dz. U. — Dziennik Ustaw
Dz. Urz. Min. Sprawiedl. — Dziennik Urzędowy Ministerstwa Sprawiedliwości
M. Praw. — Monitor Prawniczy
NP — Nowe Prawo
ONSA — Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSA — Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN — Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPiUS — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNKW — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSP — Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA — Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK — Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP — Państwo i Prawo
PPG — Problemy Prawne Górnictwa
PPH — Przegląd Prawa Handlowego
PPiA — Przegląd Prawa i Administracji
Pr. Spółek — Prawo Spółek
Prok. i Pr. — Prokuratura i Prawo
PS — Przegląd Sądowy
PUG — Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS — Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Sam. Teryt. — Samorząd Terytorialny
St. Praw. — Studia Prawnicze
TPP — Transformacje Prawa Prywatnego
ZNUJ, PWiOWI — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności
ZN IBPS — Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego

Inne

- GKA** — Główna Komisja Arbitrażowa
NSA — Naczelny Sąd Administracyjny
SA — Sąd Apelacyjny
SN — Sąd Najwyższy
TK — Trybunał Konstytucyjny
UMCS — Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Wstęp

Nie ulega wątpliwości, że działalność polegająca na wykorzystywaniu zasobów skorupy ziemskiej, w tym zwłaszcza wydobywaniu kopalin, wywiera istotny wpływ na dobra znajdujące się w zasięgu jej oddziaływania. W zdecydowanej większości przypadków jej skutkiem są różnego rodzaju uszkodzenia, a nawet zniszczenia wspomnianych dóbr, czego prawną konsekwencją jest na ogół czyjś uszczerbek majątkowy (szkoda w znaczeniu prawnym). Ten stan rzeczy powoduje, że nader istotnym problemem staje się jak najlepsze ukształtowanie reguł rządzących naprawianiem tego rodzaju szkód, a także — co nie mniej ważne — zapobieganie im.

Od początku istnienia na ziemiach polskich regulacji prawnych dotyczących górnictwa ustawodawca — w mniejszym lub większym stopniu — dostrzegał ten problem. Nie zawsze jednak przyjmowane rozwiązania realizowały funkcje odpowiedzialności odszkodowawczej optymalnie. Spostrzeżenie to można w szczególności odnieść do unormowań dotyczących odpowiedzialności za tzw. szkody górnicze zawartych w dekreście z dnia 6 maja 1953 r. (Dz. U. z 1978 r. Nr 4, poz. 12 z późn. zm.). Miały one bowiem wiele istotnych mankamentów, a anachronizm większości przyjętych w nich rozwiązań ujawniał się nawet w warunkach państwa centralnie zarządzanego.

Odejście od tego modelu państwa i gospodarki spowodowało pilną potrzebę zmiany stanu prawnego. Nastąpiła ona z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. — Prawo geologiczne i górnicze (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 z późn. zm.).

Regulacja prawna dotycząca odpowiedzialności za szkody wyrządzone działalnością regulowaną tym prawem zdecydowanie odbiega od wcześniejszych rozwiązań. Gruntownej zmianie uległy bowiem zarówno reguły prawa materialnego, jak i procedura dochodzenia roszczeń. W odniesieniu do pierwszego z tych zakresów trzeba odnotować, że w ramach nowego stanu prawnego zerwano z pojęciem „szkody górniczej”, w zasadzie jed-

nolicie normując odpowiedzialność za wszystkie szkody wyrządzone nie tylko ruchem zakładu górniczego, lecz także — przez odesłanie zawarte w art. 100 ustawy — inną działalnością regulowaną ustawą. Podstawowe znaczenie w zakresie dotyczącym odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego ma bez wątpienia zasada wyrażona w art. 92 ustawy, z której wynika, że do naprawiania wspomnianych szkód stosuje się przepisy kodeksu cywilnego, o ile prawo geologiczne i górnicze nie stanowi inaczej. Innymi słowy, brzmienie art. 92 wskazuje zatem, że materialnoprawnych reguł dotyczących odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego *de lege lata* poszukiwać należy przede wszystkim w kodeksie cywilnym, jednak ulegają one modyfikacjom wynikającym z unormowań zawartych w prawie geologicznym i górniczym.

Równie istotne zmiany nastąpiły w sferze proceduralnej. Likwidacji uległy bowiem komisje do spraw szkód górniczych, a w przedmiocie roszczeń związanych z naprawą szkód i zapobieganiem im orzekają obecnie sądy powszechne. Odnotowania wymaga zarazem, że także w tym zakresie prawo geologiczne i górnicze wprowadza pewną liczbę modyfikacji powszechnie obowiązujących reguł zawartych w kodeksie postępowania cywilnego.

Nowy stan prawny nie doczekał się jeszcze opracowania monograficznego. Wydaje się on zaś nader interesujący, chociażby dlatego, że w okresie ponaddziesięcioletniego obowiązywania prawa geologicznego i górniczego ujawniła się spora ilość wątpliwości, wynikających przede wszystkim z nie zawsze klarownego brzmienia poszczególnych przepisów, co dotyczy nie tylko tego prawa, ale także ich styku z regulacją zawartą zarówno w kodeksie cywilnym, jak i w kodeksie postępowania cywilnego. Stwierdzenie to wydaje się potwierdzać orzecznictwo, przede wszystkim Sądu Najwyższego.

Wszystkie te okoliczności sprawiają, że problematyka odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego wydaje się warta podjęcia. Nie można przy tym zapominać, że szkody te — mimo zmiany stanu prawnego nadal, nie tylko w języku potocznym, nazywane górniczymi — to bardzo poważny problem społeczny, ekonomiczny i techniczny.

Specyfika prezentowanej regulacji prawnej sprawia, że dalsze uwagi trzeba poświęcić przede wszystkim omówieniu tych rozwiązań zawartych w prawie geologicznym i górniczym, które powodują, że zawarte w nim unormowania odbiegają od ogólnych zasad odpowiedzialności za szkodę. Nie jest to jednak możliwe w zupełnym oderwaniu od rozwiązań zawartych w przepisach kodeksu cywilnego, do których prawo to — co do zasady — odsyła. Sięganie do tych ostatnich musi wszelako — co wydaje się oczy-

wiste — mieć charakter mocno ograniczony i zostać podporządkowane zasadniczemu celowi, jakim ma być należyta prezentacja regulacji zawartej w prawie geologicznym i górniczym. Jeszcze dalej idące ograniczenia zostaną zastosowane w odniesieniu do materii dotyczącej trybu dochodzenia roszczeń związanych z naprawianiem szkód. W tym wypadku bowiem, ze względu na znikomą ilość modyfikacji powszechnych reguł dotyczących postępowania cywilnego, wypadnie się w zasadzie ograniczyć do analizy tych modyfikacji z pominięciem szerszego kontekstu procesowego.

Specyfika regulacji prawnej zawartej w prawie geologicznym i górniczym sprawia również, że niezależnie od wątków o charakterze ściśle cywilnoprawnym sporo uwagi — celem pełnej prezentacji zagadnienia — trzeba poświęcić kwestiom dotyczącym prawa administracyjnego. Wynika to w szczególności z faktu, że chodzi o odpowiedzialność za ruch zakładu górniczego, którego podjęcie i prowadzenie regulowane jest wieloma przepisami przynależnymi do tej gałęzi prawa. Trzeba jednak zarazem podkreślić, że ramy opracowania zmuszają do pozostawienia na uboczu wielu zagadnień natury zarówno cywilnoprawnej, jak i administracyjnoprawnej. Ich wyczerpujące omówienie wymagałoby bowiem czasem wręcz odrębnej analizy monograficznej. Dlatego też zagadnienia mające charakter drugoplanowy zostały na ogół jedynie zasygnalizowane ze wskazaniem podstawowej literatury przedmiotu. Skądinąd zresztą niezwykle szybkie zmiany stanu prawnego sprawiają, że wspomniana literatura nie nadąża za nimi. Z tych samych powodów należało też zrezygnować z rozważań o charakterze prawnoporównawczym.